

LAUSUNTO

20.1.2025

Dnro: 35/ D.a.2./2025

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo.okm@gov.fi

Viite: Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö VN/1227/2024**Asia:** Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen esityksestä jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta koskevaksi lainsäädännöksi

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja lausuu seuraavaa koskien hallituksen esityksestä jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta koskevaksi lainsäädännöksi.

Saamelaiskäräjistä annetun lain 5 §:n mukaan Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat ja antaa lausuntoja tehtäviinsä kuuluvissa asioissa. Lain 9 §:n mukaan viranomaisten tulee neuvotella saamelaiskäräjien kanssa laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Saamelaiskäräjät ovat suullisesti sopineet käytäväksi lain mukaiset neuvottelut asian käsittelyn yhteydessä.

Esityksessä esitetään säädettäväksi lainsäädäntö uudesta digitaalisesta palvelusta, jolla tuetaan koulutus- ja uravalintoja, osaamisen kehittämistä sekä työn ja koulutuksen kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa (Osaamispolku). Säädettävä lainsäädäntö mahdollistaa jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden käyttämisen mm. koulutus- ja uravalintojen tekemiseen, osaamisen kehittämiseen sekä osaamistietojen hyödyntämiseen. Lisäksi lainsäädännöllä selkeytetään palvelua ylläpitävien viranomaisten tehtäviä ja vastuita.

Saamenkieliset palvelut

Osaamispolku-palvelua on hanketta valmisteltaessa rakennettu suomen ja ruotsin kielillä. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Osaamispolku-palvelua rakennettaisiin myös saamen kielillä. Perustuslaki ja saamen kielilaki edellyttävät saamenkielisten palveluiden kehittämistä. Osaamispolku-palvelun tarjoaminen saamen kielillä parantaisi saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Saamelaiskäräjät haluaa muistuttaa, että sähköiset palvelut kuuluvat saamen kielilain soveltamisalaan, joten viranomaisten on huolehdittava saamenkielisistä palveluistaan.

Saamen kielilain 4 §:n mukaan saamelaisella on oikeus käyttää saamen kieltä saamen kielilain soveltamisalaan kuuluvassa viranomaispalveluissa. Saamelaisella on oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää tässä laissa tarkoitettussa viranomaisessa saamen kieltä.

Viranomainen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta tässä laissa säänneltyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamelainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia. Tätä oikeutta on tarkennettu vielä myöhemmin, ja kuvailtu, että se koskee myös sähköistä asiointia (HE 241/2020 vp (s.1063): Saamen kielilain mukainen oikeus käyttää saamen kieltä koskisi myös esimerkiksi Lapin hyvinvointialueen tarjoamaa ohjausta ja neuvontaa sekä verkkoasiointia. Oikeuskanslerinvirasto on Kelan saamenkielisiä palveluita koskevassa ratkaisussaan OKV/1161/1/2018 katsonut, että toimivalla verkkoasiointipalvelulla on erityisen tärkeä merkitys hallinnon digitalisaatiota kehittäessä ja lisättäessä, eikä se ole saamelaisten kielellisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden kanssa sopusoinnussa, että tämä palvelukanava on jäänyt saamenkielisten asiakkaiden ulottumattomiin. Apulaisoikeuskanslerin näkemyksen mukaan Kelan verkkoasiointipalvelun tärkeys ja digitalisaation hyödyllisyys korostuvat saamelaisten kotiseutualueella, koska alueella on pitkät välimatkat ja toimipaikkoja on vähän alueen maantieteelliseen kokoon nähden.

Saamelaiskäräjät pyytää huomioimaan lain valmistelussa edellä mainitun tapauksen mukaisesti saamenkielisten henkilöiden oikeuden omankielisiin digitaalisiin palveluihin, joihin Osaamispolku-palvelu kuuluu.

Osaamisprofiili

Lakiesityksessä yksilöllä olisi mahdollisuus luoda palveluun osaamisprofiili ja ylläpitää ja hallinnoida siihen sisältyviä tietojaan. Vapaaehtoisen osaamisprofiilin lähtökohtana olisi, että yksilö itse päättäisi, mitä tietoja profiiliinsa antaisi osaamisestaan ja sen kehittämisestä. Näitä voisivat olla mm. koulutuksen, työkokemuksen ja arkioppimisen kautta hankittua osaamista.

Erityisesti perinteisten elinkeinojen osaamistavoitteet, osaamista kartuttavat koulutukset, työkokemus ja muu oppiminen voivat koostua useista eri osaamista täydentävistä väylistä ja eri maissa hankitusta osaamisesta. Näiden osaamisprofiiliin koottujen tietojen avulla osoitettua osaamista Saamelaiskäräjät pitää hyvänä mahdollisuutena.

Tietosuoja, anonymiteetti ja tekoäly

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että tietosuojaan ja tekoälyn käyttöön kiinnitetään erityistä huomiota. Saamelaiskontekstista katsottuna on tärkeää, että myös Osaamispolun ylläpidossa kuin tekoälyn hyödyntämisessä huomioidaan saamen kielet. Tekoäly ei toimi vielä saamen kielillä ja palveluiden tarjoaminen tekoälyn avulla voi olla ongelmallista. Tekoälyn käyttö opintorekisterissä voi herättää huolia ja kysymyksiä erityisesti saamelaisille ja muille vähemmistölle. Tekoälyn käyttö voi johtaa henkilökohtaisten tietojen väärinkäyttöön tai vuotamiseen. Saamelaiset, kuten muutkin vähemmistöt, saattavat olla huolissaan siitä, kuinka heidän tietojaan käsitellään ja säilytetään.

Tekoälyjärjestelmät voivat olla alttiita vinoutumiselle tai stereotyyppiselle ajattelulle, mikä voi vaikuttaa siihen, miten saamelaiset tai heidän tarpeensa tunnistetaan ja huomioidaan koulutuksen ja ammatinvalinnan suunnittelussa. Jos tekoälyä käytetään tällaisessa päätöksenteossa, se voi johtaa epäoikeudenmukaisiin seurauksiin, jos järjestelmä ei ota huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä tai tarpeita. Saamen kielet ovat vähemmistökieliä, ja tekoälyn kehittämisessä voi olla

haasteita niiden ymmärtämisessä ja käytössä. Tämä voi johtaa siihen, että saamenkieliset eivät saa tarvittavaa oikeanlaista tukea.

Tietosuoja ja anonymiteetti ovat keskeisiä kysymyksiä nykypäivän digitaalisessa maailmassa. Erityisesti pienissä väestömäärissä näiden periaatteiden ylläpitäminen voi olla haastavaa. Pienessä väestössä yksilöiden on helpompi tulla tunnistetuiksi. Vaikka kerättäisiin anonymisoitua dataa, pienissä yhteisöissä jopa vähäiset tiedot voivat riittää yksilöiden tunnistamiseen. Tietosuojan ja anonymiteetin ylläpitäminen pienissä väestömäärissä on monimutkainen ja haasteellinen tehtävä. Se vaatii tietoisuutta, koulutusta ja investointeja, jotta voidaan varmistaa, että yksilöiden oikeudet ja yksityisyys ovat turvattuja myös pienissä yhteisöissä.

Tuomas Aslak Juuso
II puheenjohtaja

Bigga-Helena Magga
koulutussihteeri

Asiasta päätti II puheenjohtaja 20.1.2025

Lisätietoja antaa: koulutussihteeri Bigga-Helena Magga, bigga-helena.magga@samediggi.fi 010 839 3121 / +358 (0)40 570 2786

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 3 pages before this page

Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende